

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณะวิชาเป็นหน่วยงานพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของหน่วยงานวิชาการ คณะวิชาเหล่านี้จะเป็นผู้ปฏิบัติภารกิจทั้ง 4 ประการ ของสถาบันอุดมศึกษาในขอบเขตและสภาพของคณะวิชาตามความถนัดและสนใจของตน คณะวิชาจะสมบูรณ์แบบจะต้องมีลักษณะ (1) มีองค์ประกอบทางวิชาการครบ (2) ทำการสอนทุกระดับปริญญาตรี โท และเอก (3) ปฏิบัติภารกิจครบทั้ง 4 ด้าน ความสมบูรณ์และความแข็งแกร่งของมหาวิทยาลัยจึงขึ้นอยู่กับคณะวิชาเป็นอย่างมาก (สุภาพ ดวงใส, 2530) คณะวิชาของสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะกิจกรรมทั้งหลายทั้งปวงของคณะวิชาเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายและภารกิจของสถาบันอุดมศึกษามากที่สุด (รสสุคนธ์ พหลเทพ, 2526) จุดมุ่งหมายที่กล่าวนี้ก็คือการสร้างสรรคและจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อที่จะได้ใช้ความก้าวหน้าทางวิชาการเหล่านั้นกระทำการกิจเพื่อบริการสังคมในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิจิตร ศรีสอาน, 2518) ภารกิจที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องกระทำคือ ภารกิจด้านการสอน การวิจัยค้นคว้า การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522) คณะวิชาจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่คาดหวังไว้ (ปราณี ดันตวิณิช, 2530)

ด้วยเหตุนี้การบริหารงานระดับคณะวิชาจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการอันเป็นอุดมการณ์สากลของการอุดมศึกษา จึงสามารถกล่าวได้ว่าคณะวิชาเป็นมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยขนาดเล็ก เพราะความแข็งแกร่งของคณะวิชาคือความแข็งแกร่งของมหาวิทยาลัย (พรชัย มงคลวิณิช, 2532) นอกจากนั้นคณะวิชายังเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยคือ อธิการบดี กับผู้บริหารระดับต้น คือหัวหน้าภาควิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ทํานโยบาย แผนงาน และปรัชญาของมหาวิทยาลัยออกสู่การปฏิบัติ

คณะวิชาจึงเป็นส่วนที่ผสมผสานและประสานงานหน่วยงานทั้งสองระดับเข้าด้วยกันได้อย่างดี ดังนั้นความสำเร็จของคณะวิชาจึงเป็นความสำเร็จของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง

คณบดีในฐานะที่เป็นผู้บริหารสูงสุดของคณะวิชาจะต้องรู้ เข้าใจในลักษณะบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นอย่างดี (ธนู กุลชล, 2532) สามารถแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างสอดคล้องกับภารกิจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนหาแนวทางที่จะพัฒนาคณะวิชาอยู่ตลอดเวลา เพราะคณบดีคือผู้นำของคณะวิชา ความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษาขึ้นอยู่กับความสามารถของคณบดี ลาพังอธิการบดีไม่อาจสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นแก่สถาบันอุดมศึกษาได้ ดังนั้นคณบดีจะต้องสำนึกในบทบาทและหน้าที่อันสำคัญที่สุดนี้ และปฏิบัติตนและทำหน้าที่ให้ดีที่สุดที่สุดให้ได้ (ภิญโญ สาธร, 2532) โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว งานของคณะวิชามีความเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การวิจัย และพัฒนา การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุศิลปและวัฒนธรรมของชาติ (สุธีร์ อักษรกิตต์, 2532) และเนื่องจากคณะวิชาเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดในสถาบันอุดมศึกษา เพราะเป็นที่รวมของผู้รู้ ผู้เสนาในสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นชุมพลทางปัญญาของสถาบัน เป็นศูนย์กลางการบริหารงาน เพราะงานของคณะวิชาคืองานวิชาการ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2526) จึงต้องมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนขอบข่ายของคณบดีให้มีความชัดเจน เพราะนั่นย่อมหมายถึงขีดความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหารงานระดับคณะวิชาของคณบดี ซึ่งมานิต บุญประเสริฐ (2532) ได้จำแนกงานของคณบดีออกเป็น 5 ด้าน คือ งานด้านองค์กร งานด้านบุคลากร งานด้านหลักสูตรและการสอน งานด้านนักศึกษา และงานด้านการเงินและงบประมาณ ส่วนโสภณ ทองปาน (2532) กล่าวว่า หน้าที่และความรับผิดชอบของคณบดีควรประกอบด้วย งานด้านบุคลากร งานด้านวิชาการ งานด้านนิสิตนักศึกษา และงานด้านบริหารทั่วไป และภิญโญ สาธร (2532) ได้แบ่งงานของคณบดีไว้ 6 ด้าน คือ งานพัฒนาอาจารย์ งานด้านนักศึกษา งานด้านการเงินและงบประมาณ งานด้านอาคารสถานที่ งานด้านวิชาการ และงานด้านวัสดุครุภัณฑ์

จากภาระหน้าที่และบทบาทดังกล่าวของคณบดี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งต่างก็พยายามที่จะกำหนดบทบาทและหน้าที่ ความรับผิดชอบ หรืองานของคณบดีว่าจะครอบคลุมด้านใดบ้าง ตามปรัชญาการบริหารการศึกษาของสถาบัน จึงเป็นเหตุทำให้เกิดความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้การบริหารงานระดับคณะวิชาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งไม่ประสบผลสำเร็จและก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากคณบดียังมีความสับสนในบทบาทและหน้าที่อย่างมาก ถึงแม้ว่าคณบดีของสถาบันนั้น ๆ จะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ

และประสบการณ์สูงก็ตาม

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ จึงมีความสนใจที่จะศึกษางานของคณบดีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตลอดจนปัญหาการบริหารงานของคณบดี เพื่อที่จะเสนอแนะลักษณะและขอบเขตของอำนาจหน้าที่ บทบาท หรืองานของคณบดีให้ชัดเจน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามความมุ่งหวังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาของคณบดีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. ศึกษาปัญหาการบริหารงานของคณบดีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. เสนอแนะงานที่ควรจะเป็นของคณบดีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดที่จะศึกษางานของคณบดี ปัญหาการบริหารงานของคณบดี เพื่อจะได้เสนอแนะงานที่ควรจะเป็นของคณบดีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 21 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก) วิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาลัยคริสเตียน วิทยาลัยพยาบาล เซนต์หลุยส์ วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยาลัยมิชชั่น วิทยาลัยโยนิก วิทยาลัยวงษ์-ชวลิตกุล วิทยาลัยศรีโสภณ วิทยาลัยสยามบัณฑิต วิทยาลัยแสงธรรม วิทยาลัยหัวเจียว และวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ โดยแบ่งงานออกเป็น 5 ด้าน คือ งานด้านบริหารทั่วไป งานด้านบริหารวิชาการ งานด้านบริหารบุคลากร งานด้านบริหารกิจการนักศึกษา และงานด้านบริหารการเงินและงบประมาณ ตลอดจนศึกษาปัญหาการบริหารงานของคณบดีเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเกี่ยวกับตัวคณบดีเอง
2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นคณบดีคณะต่าง ๆ ที่ดำรงตำแหน่งระหว่างปีการศึกษา 2531-2533 ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 21 แห่ง เนื่องจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยศรีอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยภาคกลาง ไม่มีคณบดี ส่วนวิทยาลัยศรีอัสสัมชัญ ทบวงมหาวิทยาลัย

ได้เพิกถอนใบอนุญาต ผู้วิจัยจึงมิได้ทำการศึกษาจากประชากรกลุ่มดังกล่าว

3. ตัวแปรที่จะศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 เพศ

3.1.2 อายุ

3.1.3 ประสบการณ์

3.1.4 ตำแหน่งทางวิชาการ

3.1.5 คณะวิชาที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจ

3.1.6 คณะวิชาด้านวิทยาศาสตร์กับด้านศิลปศาสตร์

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ งานของคณบดี ปัญหาการบริหารงานของคณบดี

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

งาน หมายถึง การกิจที่บุคคลหรือองค์การจะต้องกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ บุคคลหรือองค์การใดถ้าปราศจากภารกิจที่จะต้องกระทำ บุคคลหรือองค์การนั้นก็ไม่มีเหตุผลที่จะดำรงอยู่ต่อไปอีก

คณบดี หมายถึง ผู้บริหารสูงสุดของคณะวิชาที่ดำรงตำแหน่งระหว่างปีการศึกษา 2531-2533

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน หมายถึง สถาบันที่ได้รับอนุญาตจากทบวงมหาวิทยาลัยให้จัดตั้งตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 จำนวน 21 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก) วิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาลัยคริสเตียน วิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์ วิทยาลัย-ภาคตะวันออกเจียงเหนือ วิทยาลัยมิชชั่น วิทยาลัยโยนก วิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล วิทยาลัยศรีโสภณ วิทยาลัยสยามบัณฑิต วิทยาลัยแสงธรรม วิทยาลัยหัวเจียว และวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

คณะวิชาทางด้านศิลปศาสตร์ หมายถึง คณะที่ผลิตบัณฑิตทางมนุษยศาสตร์ ประยุกต์ศิลป์ และวิจิตรศิลป์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์

คณะวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ หมายถึง คณะที่ผลิตบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และเกษตรศาสตร์

คณะวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจ หมายถึง คณะบริหารธุรกิจ คณะประกันภัย และคณะบัญชี

คณะวิชาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจ หมายถึง คณะกายภาพบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ คณะเทคโนโลยีชีวภาพ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะนิติศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศาสนศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษางานของคณบดี ปัญหาการบริหารงานของคณบดี และเพื่อเสนอแนะงานที่ควรจะเป็นของคณบดีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 21 แห่ง โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นคณบดีคณะต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 21 สถาบัน จำนวน 86 คน ที่ดำรงตำแหน่งคณบดีระหว่างปีการศึกษา 2531-2533

2. การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือขึ้นโดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เรื่อง "การบริหารงานระดับคณะวิชา" ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 7-19 เมษายน 2532 โดยทบวงมหาวิทยาลัย ร่วมกับสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย และจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยเนื้อหาสี่ตอน คือ ตอนที่หนึ่งเป็นสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่สองเป็นงานของคณบดี ซึ่งถามรายละเอียดเกี่ยวกับงานของคณบดีรวม 5 ด้าน คือ งานด้านบริหารทั่วไป งานด้านบริหารวิชาการ งานด้านบริหารบุคลากร งานด้านบริหารกิจการนักศึกษา และงานด้านบริหารการเงินและงบประมาณ ตอนที่สามเป็นคำถามปลายเปิดสองข้อซึ่งถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นด้านการบริหารงานคณะ และคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการเป็นคณบดี และคำถามปลายปิดซึ่งถามรายละเอียดเกี่ยวกับภาพรวมงานของคณบดีทั้ง 5 ด้าน และตอนที่สี่ เป็นปัญหาการบริหารงานของคณบดี ซึ่งถามรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาการ

บริหารงานของคณะตีรวม 3 ด้าน ได้แก่ เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและตัวคณะตีเอง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองบางส่วน และจัดส่งแบบสอบถามและให้ส่งกลับคืนทางไปรษณีย์ โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2533 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2533 รวมใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 12 สัปดาห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลที่เป็นสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percent) ของแต่ละรายการ

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับงานของคณะตีทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ งานด้านบริหารทั่วไป งานด้านบริหารวิชาการ งานด้านบริหารบุคลากร งานด้านบริหารกิจการนักศึกษา และงานด้านบริหารการเงินและงบประมาณ วิเคราะห์โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของงานคณะตีทั้ง 5 ด้าน จำแนกตาม เพศ อายุ ประสบการณ์ด้านการสอนหรือการบริหารในสถาบันอุดมศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ ระหว่างอาจารย์กับผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ ประสบการณ์ คณะที่ เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจและคณะทางด้านวิทยาศาสตร์และด้านศิลปศาสตร์โดยการใช้การทดสอบค่า t (t-test) ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยคอมพิวเตอร์ตามโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ SPSS (The Statistical Packages for Social Sciences)

4.4 ข้อมูลปัญหาการบริหารงานของคณะตี เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวคณะตีเอง วิเคราะห์โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึง งาน บทบาทและหน้าที่ ความรับผิดชอบของ คณบดีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะงานที่ควรจะเป็นของคณบดี ตลอดจนทราบถึงปัญหาการบริหารงานของคณบดี อันจะใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ลำดับขั้นในการเสนอผลวิจัย

รายงานผลการวิจัยนี้ได้แบ่งออกเป็น 5 บท บรรณานุกรม และภาคผนวก โดยจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 บรรณานุกรมที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของคณบดีในสถาบันอุดมศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและความคาดหวังของคณบดีในสถาบันอุดมศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคณบดีกับบุคคลต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษา และข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม แสดงรายการหนังสือ บทความ และเอกสารอื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัย ภาคผนวก